

HALKBİLİMİ
ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
FOLKLOR RESEARCH ASSOCIATION

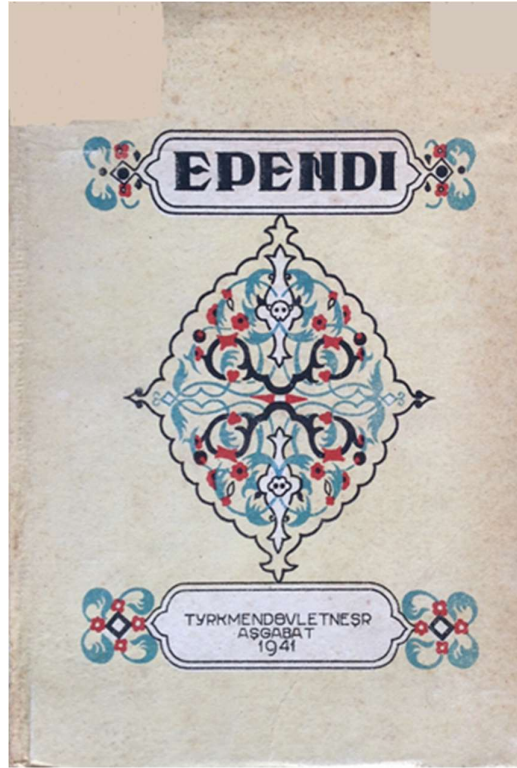
*uluslararası halkbilimi
araştırmaları dergisi*

Geliş Tarihi: 11.03.2019 Kabul Tarihi:21.05.2019
Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
Cilt:1 Sayı:2 Yıl:2019

Entry Date: 11.03.2019 Accepted:21.05.2019
International Journal Of Folklore Research
Volume:1 Issue:2 Year:2019

Ependi (haz. Y. Nasırlı) Türkmenđövlətneřr, Aşgabat – 1941. S. 172.

Dr. Öğr. Üyesi Tahir AŐİROV¹

Hoca Nasreddin Efendi'nin sözleri (fıkraları), Türkmen halkının sosyal hayatı üzerinde etkisi büyük olan öğretici metinlerdir. Efendi'nin fıkraları Türkmenistan'da ilk olarak 1914 yılında Aşkabat'ta Arap alfabesiyle Türkmençe neşredilmiştir (Nasreddin, 1914). Latin alfabesiyle ise dönemin bilim adamı olan Yakup Nasırlı (1899-1958) tarafından, 1941 yılında Aşkabat'ta "Ependi" adıyla yayımlanmıştır (Ependi, 1941). Sovyetler Birliği zamanında "İl oğlu" (Halkın oğlu) olarak yazılarının altına imza atan ve meşhur Yakup Nasırlı'nın Türkmen dili, tarih, kültür hakkındaki düşünceleri de önemlidir (Aşirov, 2018: 89-91; Aşirov, 2017a: 298-299; Aşirov, 2017b: 9). Ayrıca bu konuyla ilgili Nasırlı'nın 1937 yılında "Şorta Sözler" adı altında yayına hazırladığı bir yapıt bulunmaktadır (Nasırlı, 1937).

¹ Dr. Öğr. Üyesi Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, tahirashirov@gmail.com

Nasırlı tarafından hazırlanan bu neşrin, Türkmenistan'da Hoca Nasreddin fıkralarının 172 sayfalık ilk kapsamlı yayın olduğu ve Türkmenlere mahsus fıkralar içerdiği söylenebilir. Bu yayın, başta Türk Halk tarihi, düşüncesi, dili, kültürü olmak üzere birçok bakımdan önemlidir. Bunlardan biri de eserin dönemin Latin harfleriyle hazırlanmasıdır. Eserin Arap harflerle yapılan neşrini, her bir lehçe kendi fonetiğine uyumlu bir şekilde okuyabildiğinden, Türkmen dilinin ayrıcalıkları hissedilmemektedir. Örneğin “Efendi” kelimesi 1914 tarihli neşirde “افندی” (Efendi) şeklinde yer almakla birlikte Türkmençe “Ependi” olarak telaffuz edilebilmektedir. Bundan dolayı da 1941 yılındaki Hoca'nın anekdotlarını içine alan yayın, Türkmen dilinin fonetik bakımdan da açıklayıcı özelliği olmuştur. Türkmen dilinin fonetiğinin değişik sürecini gösterme ve onu tahlil etme açısından da önemlidir.

Aynı şekilde eserin Latin harfli basımında, Türkmen dilinin, özellikle de tümce yapısı başta olmak üzere dil bilimsel ayrıcalıkları görülmektedir. Nitekim 1957 yılında Aşkabat'ta bir komisyon tarafından “Türkmen Dilinin Orfografik Sözlüğü” (Türkmen Dilinin İmla Sözlüğü) isimli hazırlanan eserden önce yayımlanmış olması, özgünlüğünün bir göstergesidir (Türkmen Dilinin Orfografik Sözlüğü, 1957). Bu özgünlük, daha sonraki Hoca Nasreddin fıkralarını içine alan neşirlere bakıldığında görülebilir (Ependi, 1990). Ayrıca “Ependi” eserindeki fıkraların benzerlikleri, Türk halk kültürünün ayniyetini yansıtmakla beraber ortak geleneğin yaşatılması açısından da bir değerdir. Aynı zamanda bu yapıt Sovyetler Birliği dönemindeki yazarların Türkmen halk kültürüne bakışını da yansıtmaları bakımından ayrı bir nitelik kazanmaktadır.

Nasreddin Hoca'yı “Efendi hem gülüyor, hem de güldürüyor” (Ependi, 1941: 3) diye tanıtan Yakup Nasırlı, esere 7 sayfalık bir giriş yazmıştır. Bu girişte, eseri toplamasının nedenlerinden birinin de insanlık tarihini oluşturan medeni zenginliğine sahip çıkmak olduğunu belirtmektedir. Bunun yansısı Nasırlı, Efendi'nin yaşadığı dönem ve yeri hakkında bilgi de vermektedir: “Hoca Hasan Nasreddin Ependi'nin 683 h. – 1284 tarihinde ölmüş; o, Rum'da (şimdiki Türkiye'de) Selçuklu hükümdarlığının sonu ve Moğolların Rum'u almak devri olan XIII. yüzyılda yaşamış diye zan ediliyor” (Ependi, 1941: 7).

Aynı zamanda Nasırlı, Efendi'nin fıkralarının meşhurluk kazandığı yerleri “Türkiye'de, Orta deniz etrafında, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğuna tabin olan ülkelerde” şeklinde ifade etmektedir (Ependi, 1941: 6). Bu ifadelerinden Nasreddin Hoca'nın Türkî olan halkların arasında meşhur olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte Nasırlı, Efendi'nin diğer halkların arasında da meşhur olduğundan bahsetmektedir (Ependi, 1941: 6). Ancak Türklerin Efendi üzerinde ayrı bir kişilik oluşturduklarını da şöyle belirtmektedir: “Ancak Türkler ondan, örneksiz bir tip – kişilik oluşturmuşlardır” (Ependi, 1941: 6).

Bununla birlikte yazar, Efendi'ye herkesin sahip çıktığını şöyle açıklamaktadır: “Doğu illerinde Efendi'yi, kendi içinden çıkan, kendininki diye kabul eden halk çoktur. Efendi adıyla ilgili olan fıkralar (anekdotlar) ise, bu halkların her birinde millî edebiyat derecesinde kendine tam hukuk kazanmıştır. Biz, bu halklar ile “Efendi bizimkidir veya sizinkidir” diye tartışmayı - o Doğu halklarının tümünüdür – demek ile kanaat edeceğiz” (Ependi, 1941: 3). Nasırlı, Efendi'nin doğu halklarının tümü demekle, Efendi'nin kabilesi ve doğduğu mekânı kastetmediğini belirtmekte ve sosyal yaşam olarak ele aldığını ifade etmektedir. Çünkü Efendi'nin sözlerinde dile getirdikleri Doğu halklarının tümünü ilgilendirdiğinden, hepsininki olduğunu beyan etmektedir (Ependi, 1941: 3-4). Bundan dolayı Nasırlı, Nasreddin Hoca'nın fıkralarının kendi bölgesi ve dönemi ile sınırlı kalmadığını eserin girişinde şöyle açıklamaktadır: “Efendi

anekdotları, sadece bir Efendi'nin yaşadığı zamanı olan XIII. Yüzyılı değil de, hatta Doğu'nun bin yıl içindeki (X- XX. yüzyıl) dönemi içine alıyor" (Ependi, 1941: 4).

Nasırlı, Efendi'nin meşhurluk kazanmasının nedenini, kitabın girişinde şöyle açıklamaktadır: "Efendi, Efendi'nin eşi ve Efendi'nin eşiği, dilden dile geçip, bizim günlerimize kadar gelen ve hepimize malum olan, meşhur sözlerdir. Bu sözler, insanı en kaygılı, üzüntülü ve sınırlı zamanlarda da farkında olmadan gülmeye mecbur ediyor" (Ependi, 1941: 3). Aynı şekilde Nasırlı, sosyal yaşam ve insanların adaletsizlik gibi konuları hikâyecikle anlattığından dolayı Efendi'nin doğu halklarının bir kahramanı olduğunu belirtmektedir (Ependi, 1941: 7). Nasırlı, onun halkın kahramanı olma nedenini ise, Efendi'nin dönemin yönetiminin yanında yer almayn, aksine halkın yanında olmasıyla ilgili olduğunu şöyle açıklamaktadır: "Efendi gülüyor ve güldürüyor, ancak o kral, han – bey saraylarının o zamanda moda olan eğlendirici – soytarısı değildir... O sadece kendi zamanının – döneminin bilgin, akıllı büyük bir insanı, çiftçi ve gayri emekçiler arasından çıkan bir dehadır" (Ependi, 1941: 5-6). Bununla birlikte Nasırlı, Efendi'nin sözleriyle ilgili diğer güldüren şeylerden farklı olarak düşünmeye de sevk ettiğini şöyle açıklamaktadır: "Efendi'nin adı ile bağlı olan gülmede anlam, tarihi döneme ait çoğunluğun protesti, hem gücenikliği hissediliyor. Buna göre de bazen hatta "ahmak, deli" rolünde görünen Efendi, şimdiki insanın gözünde alçalmadan, aksine büyüyor" (Ependi, 1941: 3). Nasırlı, Efendi kendisini, anlatılarında "ahmak, deli" olarak hikâye etmesinin Doğu kültürünün geleneğinden kaynaklandığını belirtmektedir (Ependi, 1941: 4-5). Ayrıca Efendi'nin kişisel özelliklerinin, kendi anlatılarından da çıkarılabileceğini belirtmektedir (Ependi, 1941: 5).

Nasırlı, Efendi'nin anekdotlarından, dönemin sosyal hayatını bilen bir kimse, özellikle de Sovyet bilim adamları için içeriği ve sebepleri çok anlaşılır olduğu üzerinde durmaktadır (Ependi, 1941: 5). Ancak bu, Efendi'nin fıkralarının ihtilal içerikli olduğu anlamına gelmemelidir. Sadece dönemin sosyal hayatındaki eksiklikleri, hukuksuzlukları fıkra ile beyan ettiğini belirtmektedir (Ependi, 1941: 5). Bundan dolayı Nasırlı, Efendi'nin anekdotlarının çok zamandan bu yana devam edip geldiğini ve onun adına daha da çoğaldığını örneklerle ispat etmeye çalışmaktadır: "Onun anekdotları çok zamanlardan bu yana halkların arasında yaşayıp geliyor... Efendi'nin anekdotları unutulmuyor, aksine daha da çoğalıyor" (Ependi, 1941: 6-7). Bundan dolayı da 1905 tarihinde Rusya'da ortaya çıkan İhtilal zamanında, Azerbaycan'da "Molla Nasreddin" adıyla bir dergi yayımlandığını ve onun ana konusunun, dönemin din anlayışını eleştirdiğini ifade etmektedir (Ependi, 1941: 7).

Bununla birlikte Nasırlı, Efendi hakkında nakledilen eğlenceli sözlerin değiştiğinden bahsetmektedir (Ependi, 1941: 8). Bu konuda 1914 yılında yer alan anekdotlar ile eserlerde yer alan fıkralarda, içerik bakımından değişiklik olduğu bir realitedir. Ayrıca konu din olunca bu daha da belirginleşmektedir. Nitekim dönemin din anlayışı ile ilk eserin yayımlandığı devrin din algısının farklı olduğundan, kitaba da öyle yansımaktadır.

Aynı şekilde Sovyetler Birliği zamanında dini bir sıfat olarak itibarsızlaştırmaya çalışılan "molla" kelimesi bağlamında ele alındığında konu daha da anlaşılacaktır. Çünkü Rusya imparatorluğu döneminde o, "Molla Nasreddin" olarak tanıtılmaktadır. Ancak Sovyetler Birliği döneminde "molla" kelimesinin kaldırılarak kullanılması hem metin değişikliğinin hem de içerik farklılığının yaşandığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü fıkralarda molla üzerinden gülünen bir sıfat halini almıştır. Buna bağlı olarak Efendi'nin bir din adamı olarak görülmesi, dönem itibarıyla mümkün değildir. Bundan dolayı Nasırlı, Efendi'yi şöyle değerlendirmektedir: "Bazıları Efendi'nin din taraftarı, hatta ili Tanrı tarafına davet eden bir

teşvikatçı (körükleyci) sıfatında göstermeye çalışıyorlar. Elbette bu doğru değildir. Onun anekdotlarından dine, hatta Tanrı'nın kendisine de karşı protest yapmak çok kolay" (Ependi, 1941: 7). Aynı şekilde Nasırlı, Efendi'yi veli, pir olarak kabul edenlerin de olduğunu belirtmektedir: "Birçok yerlerde Efendi'ye veli nazarı ile bakıyorlar. O yerlerde Efendi'yi pir edinen sufiler da var" (Ependi, 1941: 7). Nasırlı, Efendi'nin anekdotlarının hala Sovyetlerin Doğu kısmı için aktüel olduğunu belirtmektedir. Ayrıca eski yaşamla da ilgili bilgilerin bulunduğunu belirtmektedir (Ependi, 1941: 8).

Nasırlı, Efendi'nin gelenekte olan şeylerin anlamını bilmeden devam ettirmenin sakıncalı olduğunu şöyle belirtmektedir: "Efendi konservatizme, eskiden kalan örf, adetleri irdelemeden, manasını anlamadan devam ettirmeye karşı gidiyor" (Ependi, 1941: 9). Bu da göstermektedir ki dönemin düşünce yapısına uymayanların çıkarılmasında bir mahzur olmadığını, daha doğrusu bunun gerekli olduğunu belirtmektedir: "Sufilerin Efendi'yi din taraftarı olarak göstermeye çalışmalarının da beyhude, çünkü buna delil olarak Efendi'nin diline yazılan şeyleri çıkarıp atmak zor değil" (Ependi, 1941: 7). Aynı konuyu Sovyetler Birliği zamanında, Türkmen düşünce tarihi ve kültüründe geniş yeri olan atasözlerin ve deyimlerin neşirlerinde de görmek mümkündür (Aşırov, 2017c: 111-116). Bundan dolayı dini içerikli metinlerin değiştirilmiş ve yayına alınmamış olduğu söylenebilir.

Sovyetler Birliği zamanında her bir Türkmen edebiyatının, sosyalizm ilkelerini benimsediğini gösterme çabasını, Nasırlı'nın esere yazdığı girişte de görmek mümkündür. Bundan dolayı yazarın, Hoca Nasreddin'in öğretici fıkralarını, kendi anlayışı yönünde yorumlamaya çalıştığı görülmektedir. Çünkü Hoca Nasreddin'in toplumsal hayatı eleştirdiği fıkralarının, dönemin devrim ilkelerinin destekçisi niteliğinde kabul edilmiş olduğunu şöyle belirtmektedir: "Bütün insanlık tarihinin en iyi ve ilerde olan insanlarına gerçek değer veren ve onların en güzel hayallerini hayata geçiren Sovyet illeri, Efendi'nin gerçek sıfatını daha iyi tanıyor ve ona layık değeri veriyor" (Ependi, 1941: 9).

Kitapta Hoca Nasreddin'in öğretici sözleri "Bilyanler, bilmeyanlere düşündürsinler" (Bilenler bilmeyenlere anlatsın) fıkrasıyla başlamakta, "Onun kadı bolcağını men hem bilyardım" (Onun kadı olacağını ben de biliyordum) nüktesiyle tamamlanmaktadır. Nasırlı'nın "Ependi" adlı kitabında, Hoca ile ilgili anlatıları çok önemlidir. Çünkü hocanın anlatılarının, Türkmenler arasında olanların bilinmesine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu öneme binaen Hoca'nın anlatılarını, orijinali olan Türkmence adları ile zikretmeyi uygun gördük.

"Bilyanler, bilmeyanlere düşündürsinler" (s. 11), "Eğer düyanın ganatı bolsadı..." (s. 11), "Yıldızlardan hova belli" (s. 11), "Ependinin avazı" (s. 12), "Dokuzam bolar..." (s. 12), "Bu dünya gezelence geldim" (s. 12), "Senem hayran, menem" (s. 12), "Halvanı zor bilen iydiryarlar" (s. 14), "Men doğrımı diyaysem-a bugün ayın 120-si" (s. 14), "Taze ay doğanda könesini name edyarlar?" (s. 15), "İşlediğimi görseler bolyar" (s. 15), "Birin pulını kem berin..." (s. 15), "İçi kaşirli turp" (s. 15), "Nerdivanı nirede satsanam bolar" (s. 16), "Öküz öz günasini bilyar" (s. 16), "Taretini ızına al-da, menin kövşimi dolandırıp ber" (s. 16), "Ependinin vesiyeti" (s. 16), "Cahıllığında-da birzat daldin..." (s. 17), "Oğlımın kakası ölen" (s. 17), "Guduz bolanın için senin arı bucağına gazık kakan ekenler-a" (s. 17), "Biri gün kıyamat" (s. 17), "Taze tama göçirmeyarsinizmi?" (s. 18), "Ependinin İran alımlığı" (s. 18), "Doğup bilse, ölüm hem biler" (s. 19), "Leglek indi guşa menzeş" (s. 19), "Ot aldı" (s. 20), "Nar gutardı, corap hem gutardı" (s. 20), "Ördek çorbası" (s. 20), "Berilmeceğine düşünayse-ne" (s. 21), "Seni özimmikam diydim" (s. 21), "Güzdizin günü-de şaherin yolını tapmayarsınmı?" (s. 21),

“Kişinin gatrını ürküzmesen sana zat diyenoklar” (s. 22), “Bizim dilimizi bilmeyarler” (s. 22), “Eğer möcek sıpsa çındanam gömer” (s. 23), “Dakyanos zamanının sığırları” (s. 23), “Sivrihisarın halkları ve taze doğan ay” (s. 24), “Yenim iy...” (s. 24), “Her gün bayram bolsadı!” (s. 24), “Gızım gövrelî” (s. 24), “Yeri, sana name?” (s. 26), “Mana inanman, eşeğe mancakmı?” (s. 26), “Eğer menin zımdan yetcek bolsam özinka naşatır çal” (s. 27), “Eşeğin eyesi ölendiğini bildilerda” (s. 27), “Bahasını gepleşelli, gurugı-da daşda dal” (s. 27), “Berekellaköl bilbilleri” (s. 28), “Geç oğlum, geç!” (s. 28), “Ependi bilen sövdagar” (s. 28), “Ependi bilen üç alımın basi” (s. 30), “Sudurım galmazdı” (s. 31), “Ependi bilen Teymirlen” (s. 32), “Yeke ayak gaz” (s. 33), “Adam öz gulağımı özi dişlap bilermi?” (s. 34), “Bütün dava bizim yorganımızın davası ekeni” (s. 34), “Donun içinde özüm bolayan bolsam...” (s. 35), “Men dirikam-a şu yoldan gidyardım” (s. 35), “Doğanın “keramati”” (s. 36), “Tapaysa, ondan almak ansat” (s. 37), “Ependi paltanı pişikden gizleyar” (s. 37), “Garga bizdenem hapa” (s. 37), “Oğlum öz akılı bilen tapan” (s. 38), “İki gezek sıranın için bir şayı bolmayarmı?” (s. 38), “Palavı kim iyen bolsa, gelnin hem yanına ol gider” (s. 38), “Menin yabım çepbekey” (s. 38), “Ependi ve hebeşi” (s. 39), “Çep ayaim taretsiz galdı” (s. 39), “Sağ tarapın niredediğini men nenensi bileyin?” (s. 39), “Merhum menin bilen ters, ol menin diyenimi etmez” (s. 39), “Ol, kazınkı” (s. 40), “Bu boşasa ondan hem beter geçer” (s. 40), “Çorbanın çorbası” (s. 40), “Çakmenimi ber-de, palanını al” (s. 41), “Belki ağaçdan bir yana yol açılar” (s. 41), “Ecenin elinden gutulsamdım” (s. 42), “Ependi ve geday” (s. 42), “Hiç kim yensede galmasın” (s. 42), “Sığır nahili sırığın üstüne çıkdıka!” (s. 43), “Yağ bilen tüvi bolsa aş bererdim” (s. 43), “Ependi keselem bolsa mılakat edyar” (s. 44), “Ependi bilen Teymir” (s. 44), “Ependinin vatana barışı” (s. 46), “Horlansam hem maksadıma yetdim” (s. 46), “Hava, men öyde yok” (s. 47), “Aşığı görse derrev çıkar” (s. 47), “Senin betbagt enen-a öldi, ine sen, emelsiz hazire çenli diri” (s. 48), “Sen yarımına pagta ekdin, yarımına –da men galla ekçek” (s. 48), “Men heniz yaş bilbil” (s. 48), “Ependinin guyardan ay çıkarışı” (s. 49), “Yıkılmasamam özüm düşcekdım” (s. 49), “Ölmese-deayırcakdım” (s. 49), “Ependini oğruların aldayışı” (s. 49), “Utancımdan şkafta gizleneydım” (s. 50), “Öyde garankı bolanson köçeden gözleyarin” (s. 50), “Sen mana arkayın oturıp yazılmağa vakt bermedin ahırı” (s. 51), “Tarapgöy hazını Ependinin cezalandırışı” (s. 51), “Teymirlenin Ependiden sorağı” (s. 52), “Başından kaçanı nameka?” (s. 52), “Ayırca bolanımdan son adını sorapnadeyin” (s. 52), “Dat ovlak bilen menin günime” (s. 53), “İne hacathananı-da şu yerde salmak gerek” (s. 53), “Bu golçanı kiçicik gutıka tanayardım” (s. 53), “Hakiki suvın nahili bolyandığını dadıp gör” (s. 53), “Dine içinde bolmalı dal” (s. 54), “Senin kiçicik oğlınam bitirdi” (s. 54), “Ependi, yamağçuların emelini eşeğine sınağ göryar” (s. 54), “Be, menin özüm kimkam?” (s. 55), “Çarani öninden göryarın” (s. 55), “Ağıran gözi oyup ayırmalı” (s. 55), “Baş günde doğulan, on günde mektebe-de gider” (s. 55), “Eğerköyneğin içinde men bolayan bolsam naderdim?” (s. 56), “Şonda dünya agdarlardı” (s. 56), “Ol yer mana yaramadı” (s. 56), “Ependi Teymirin gazabını köşeşdiryar” (s. 57), “Özi geldi –de öldim diyip habar berdi” (s. 58), “Ependi derviş – Melaminin üstinden gülyar” (s. 58), “Ependi mazarıstanlıkda oturıp bitlenyar” (s. 59), “İşalla bu - men” (s. 59), “Ependi bilen Teymirhammamda” (s. 60), “İkinizinkiden birinizinki –ha bolcak” (s. 60), “Çekmenin içinde bolsa mendim” (s. 60), “Kim pul beren bolsa tüydüğü şol çalar” (s. 62), “Ependinin sahlılığı” (s. 62), “Ukı gaçdı, ine men şomı gözleyarin” (s. 62), “Tapmasanız” (s. 62), “Ol eşekden yana menin göryan günim!” (s. 63), “Bir sapar hem meninki bolardı” (s. 63), “Kıyamat iki” (s. 63), “Eğer başganın çağası bolayan bolsa, men mundanam ulırağını ederdim!” (s. 64), “Eşeğin üstünde bolsam, menem yiterdim” (s. 64), “Ependi aydım aydıp, eşeğini gözleyar” (s. 64), “Eşeği kim tapsa onınkı” (s. 64), “Gonşısı Ependiden kırk yıllık sirke sorayar” (s. 65), “Ependi

ve ayal yigreniç” (s. 65), “Ependiŝarigatı bozyar” (s. 66), “Onda name bizinka gelmeyarka” (s. 66), “Ependi ve hammamçı” (s. 66), “Ependi Bağdada hat yazmak islemeyar” (s. 66), “Kim akmak – Ependimi, ya onun ayalı?” (s. 67), “Kim tanıŝ üstinden yıkılan bolsa, munın namediğini şol bilyandırEpendi” (s. 68), “Kim in ilki geplap başlar” (s. 68), “Ekdiler iydik, ekyaris iysinler” (s. 69), “Ependi, miħmanlara, gen yaŝanı heyvan görkezmekçi bolyar” (s. 70), “Ependi eşeğe kömek edyar” (s. 70), “Ay, günden peydalıradır” (s. 71), “Dayhanlar Ependini ölüpsin diyip inandıryarlar” (s. 71), “Men dem salayın, emma gırsakız hem çalsan zeledi bolmaz” (s. 72), “Ependi özünün başaŝak caylanmağını hayıŝ edyar” (s. 72), “Kiŝide söz bir bolmalı” (s. 72), “Ependi bir atıŝgiri üç mün tenga satmakçi bolyar” (s. 72), “Behiŝt ve dovezah dolyança” (s. 74), “Ependi hammalından gaçyar” (s. 74), “Tamın üstinde yatyan bilyandır” (s. 75), “şeyle etsem zadın bahasına has yağşı düşünyarler” (s. 75), “Munda hiç kim köŝeŝdirmedi” (s. 75), “Yaza kim erbet diyip biler?” (s. 76), “Oğlı Ependini kınçılıkdan halas edipdir” (s. 76), “Ependi name üçin pulı govı göryardı” (s. 76), “Kişinin gövni menin ammarım dal” (s. 77), “Yalan sözlemeli bolsan buğday boldı name, arpa boldı name?” (s. 77), “Pulım bu yerde yitip, denizde tapılaydı” (s. 77), “Ependi eşeğine orazatutmağı nahili övreden” (s. 78), “Ependi ağaçları nahili ekipdir” (s. 78), “Yađıŝ vagtının hammamı” (s. 78), “Bir mive ya köp mive iyeninin tapavudı yok, tağamı bir” (s. 79), “Ependi yelekede talhan iymekçi bolupdır” (s. 80), “Yađıŝ – Hodayın rehmeti” (s. 80), “Ocam ayalımdan gorkyar ekeni” (s. 80), “Karızdar galçcak dal” (s. 81), “Dünyanın ini, boyı naçe arŝin?” (s. 81), “İn govısı soraŝma” (s. 81), “Oğlanlık vagtılarımı yadıma saldım” (s. 82), “Ependi uyanını oğurladığdır” (s. 82), “Ependi Teymirlernin gazabını nahili yatırıpdır” (s. 83), “Ayallarının mekirli sovaları” (s. 84), “Yaman sözden hiç kim gutarıp bilmez” (s. 84), “Gökçe moncuk kimde bolsa, menin gövnim ŝondadır” (s. 85), “Eğer tersleŝik yaş üstinde barmayan bolsa, onda olar eyyam yaraŝandırlar” (s. 85), “Eğer şeyle bolsa, iyse-ne!” (s. 86), “Ependi gözellerin davasını derneyar” (s. 86), “Ependi yapınıp yatmak üçin çörek dileyar” (s. 87), “Ependinin parasatlı kararı” (s. 87), “Teymirlenden gorkısına Ependi oba gaçyar” (s. 88), “Ependi bili danılan sobbos içinde yatır” (s. 88), “Ependi dükançımı nahili utandıırıpdır” (s. 89), “Onda porsı is nireden?” (s. 89), “Aycın!.. Bize, ırkaçı pil hem iberilcek” (s. 89), “Ependi parahor kazının nahili emini beripdir” (s. 90), “Kim iymetin bugını, satsa, ol pulinsesini alyar” (s. 92), “Özin iyemesen, özgeler iyer” (s. 93), “Heley, seninki-de hak” (s. 94), “Tövekgellik et, emma özin-de ahmal bolma” (s. 94), “Siz onı bilmeyarsiniz, onınkı hemmesi tersinedir” (s. 94), “Yağtını görüp, hemmesi çıkaymasın” (s. 95), “Garıncaların görgisi ağır gelyar” (s. 95), “Ependi çağanı nahili ukladıpdır” (s. 95), “Ependi bilen ayalı karz bereni nahili güldüripdirler” (s. 96), “Kazının kölekesi” (s. 97), “Değrmende iŝleyen heyvan-da ümbilmez bolmalı” (s. 98), “Zahmet-de bolsa ayalıma habar ber” (s. 99), “Ependi gödeğe nahili gaytargı beripdir” (s. 99), “Ependi bilen yanra” (s. 99), “Ependinin alcırangılığı” (s. 100), “Mınaralar name eken” (s. 100), “Garıbın zadı gözünün alında durmalı” (s. 100), “Ependinin gamicilere beren maslahatı (s. 101), “Bu da heniz az” (s. 101), “Ependi ve keŝiŝler” (s. 101), “Ependi hiç halva biŝirip bilmeyarmiŝ” (s. 102), “Hoz yalı cımpıtrak bolardı” (s. 102), “Ependi nahili ediip aç gözli kazını para almakdan bezdiripdir” (s. 104), “Ependi eşeğe okamak övredyar” (s. 106), “Ependi davanı çözyar” (s. 107), “Bulam - bujar eden” (s. 110), “Zalım hakim nahili gövün açıpdır” (s. 110), “Ependi hurmanın ŝanıđını yuvudyar” (s. 111), “Ependi oyanıp aynek dileyar” (s. 112), “Ayalının hasabı” (s. 112), “Dert adam sığarmı” (s. 112), “Sen Ependi hakkında soramlıdın” (s. 113), “Ependi yerden altınlı hum tapıp onı hakime eltip bermekçi bolyar” (s. 113), “Ependinin sadalığı” (s. 114), “Ependi kesir gatrın üstinde baryar” (s. 114), “Onda men akmagın barıp yatadı bolardım” (s. 115), “Eçesi Ependa gapıdan ayılıp gitme diyip tabŝırıpdır” (s. 115), “Eyerlenen Ependi, ayalını arkasına mündürip gezdiryar” (s. 115), “Ependi ve horan” (s. 117),

“Nadeyin, tovugı iymekliği mana ayalım buyurdı” (s. 117), “Ayalın hilesi” (s. 118), “Ependi” (s. 127-139), “Huday’ın parzını berman, bendanın karzını berermin?” (s. 119), “Ependi, Kur’an’ın surasını üytgedip, özine incir hödür etmage kazını nahili mecbur edipdir” (s. 119-120), “Emma senin arın birdir” (s. 122), “Kimin içinin yanyandığını Huday bilyar” (s. 120-122), “Hovlıganım sebepli hiç zat yazılan daldır” (s. 122), “Sen halan son, men aldım” (s. 122), “Duzlanan gök ekini sen satyarsınmı ya men satyarınmı?” (s. 122-123), “Akılın bolsa köle ılgal” (s. 123), “Kesekinin eşeği hemişe aydım aydıp gözlenyandır” (s. 123), “Ependi yüpekçinin şagirtliğinde” (s. 123-124), “Dine düye öz gulagını özi dişlap biler” (s. 124), “Ependi hıyal hem edip bilenok” (s. 124), “Ependi hemme iri göz elekleri uruşa çağırır” (s. 124-125), “Ependi keççal” (s. 125), “Ependi gurı yerde de balık bolar diyip oylayar” (s. 125), “Dağ dervişe vaka gelmese, derviş ona vaka barar” (s. 125-126), “Arın ertir öyden gidende kellesi barmıdı?” (s. 126), “Çaga yüvrük diyip at dakayın” (s. 126), “Ependi ve dossı” (s. 127), “Ependi kaza ve tacire nahili cogap beripdir” (s. 127) “Ependi kaza ve tacire nahili cogap beripdir” (s. 127-139), “Ependi bilen dahrinn arasında cedel” (s. 127-131), “Men çıkan harcımı kimden almalı” (s. 131), “Bu et bolsa, onda pişik hanı?” (s. 132), “Ependi öz ssesinin güycinin nahilidiğini bilcek bolan” (s. 132), “Yüzini kime görkezsen görkez, mana veli görkezme” (s. 134), “Ependi tiryegin güycünü sımayar” (s. 134), “Ependi hem ayı” (s. 134), “Ependi, guzısını ogurlan gonşısından arını nahili alıpdir” (s. 135), “Şaher hakimi için Ependi iti nahili tapıpdir” (s. 136), “Ependi’de – iki yüzli kazı” (s. 136), “Sen toydan geleninde-de şu boluşın...” (s. 137), “Bizde üzümü güyzde iyyarlar” (s. 137), “İmam düşünermika?” (s. 137), “Ependi name için baş barmadı bilen iyipdir” (s. 138), “Ependi doslarının görkezişleri yalı edip tam salyar” (s. 138), “Ol çıkay bildiği, men onun boğazından tutcak” (s. 138), “Ependi gısganç dossına na tüysli mekirlik edipdir” (s. 139), “Başgalara osmagın, ol aydanını eder” (s. 139), “Kimin yaşlı ulı” (s. 140), “Ependi dayhanların talabını yerine yetirmekden boyun kaçırır” (s. 140), “Ependi’nin gızına beren övüdi” (s. 140), “Ependi dayhanlara yel satyar” (s. 141), “Kırk soraga bir cogap” (s. 142), “Ependi filosofluk edyar” (s. 142), “Cürdek dövülenden son cezalamak giç bolar” (s. 142), “Bu tilla için sen yine tölemeli bolarsın” (s. 143), “Ependi düşünde gonşılarının onı öyercek bolyanlarını ayalına gürrün beren” (s. 143), “Ependi bir ayala gızını nahili berermelidiğini maslahat beryar” (s. 144), “Ependi dayhanları nahili özini yağşı hödür eder yalı edipdir” (s. 144), “Ependi sırkov ayalının baş uçında aglayar” (s. 144), “Ependi oglına öz ayalının adını dakyar” (s. 145), “Gep sellede dal” (s. 145), “Bu guynı gurutmak için çövrüp goyupdırlar” (s. 146), “Şoların “ber” bilen işi yok” (s. 146), “Sei ertir çıkar” (s. 146), “Ependi gök ekin satyanı nahili allapdir” (s. 147), “Ependi hasavını çöreğe yazyar” (s. 147), “Ependi yay atyar” (s. 148), “Sınag vagtında Ependi nışanalık hızmatını edya” (s. 148), “Ependi ve Teymirlen - devriş” (s. 151), “Ependi bazarda” (s. 152), “Munun hemmesi, keyip etmek için okalyan zat daldır” (s. 152), “Patışa yokarımı ya dayhan?” (s. 152), “Nahili edip çık adam bolmalı?” (s. 153), “Ependi’nin doktorçılık övüdi” (s. 153), “Huday’ın inişi bolsan, inha ağanın çayması” (s. 153), “Şeyle bir yere çıkıpsın, hiç kömek berer yalı dal” (s. 153), “Ependi bir oganı nahili allapdir” (s. 153), “Ependi adigin bitiryarı işini düşündiryar” (s. 154), “Tamını meydana göçür diyip teklipe eden” (s. 154), “Ependi her kimin ayağını özine gaydıp beripdir” (s. 154), “Ependi kövüşini yağlıga salıp göteryar” (s. 155), “Ependi’nin hırıdarı allayışı” (s. 155), “İmamı Teymir bolanın pigamberi Cinnizhan bor” (s. 156), “Ependi tayagını dövvene gargayışı” (s. 156), “Eysem bolsa ogrı ak guşmı?” (s. 157), “Ependi’nin kör gedaylara gülüşi” (s. 157), “Ependi ve övredilen gaz” (s. 158), “Ependi hem öz payını öz üstine alyar” (s. 158), “Ependi’nin tamın potologı secde eder diyip gorkyarmış” (s. 159), “Hemmaniz birden bilin” (s. 159), “öz münenini sanamayan eken” (s. 159), “Yogsam taze kövüşlerim zaya bolardı” (s. 160), “O dünya uğrardım ya telbe bolardım” (s. 161), “Ependi uyatsız hocayının hötdesinden gelyar”

(s. 161), “Dovzahda senin yerin tayın” (s. 161), “Ependi ölüm halındaki” (s. 162), “Huday’a şükür” (s. 162), “Epedi’nin planı” (s. 163), “Aklı kellesinde” (s. 163), “Beyle tarapında-da bar” (s. 163), “Govı maslahat” (s. 164), “Huday yolu berileni çın bolaymasın?” (s. 164), “Ozal hem yerdedim indi hem yerde” (s. 165), “Ependi’nin vesiyeti” (s. 165), “Maksat çapışmakmı?” (s. 165), “Sovuk hem üşarmika” (s. 165), “Al, seninki bolsa!” (s. 166), “Görse hem görendir” (s. 166), “Övrenmek için sınanyarın” (s. 166), “Mıradıma yetdim” (s. 166), “Güna munda” (s. 167), “Yılan ulalıp ajdarha boldı” (s. 167), “Sen name diyip duydurmadın?” (s. 167), “O zeyilli bolsa, men daldım” (s. 167), “Man-a ay sövdasını goydım” (s. 168), “Ölenden son bilersiniz” (s. 168), “Sankı güne galdırlanı it iyer” (s. 168), “Ependi’nin savcılığı” (s. 169), “Ependi’nin sellesi” (s. 169), “Gazanam şemin ıssısına gaynarmı?” (s. 169), “Ber diysem bermez, ur diysem iki elli urar” (s. 170), “Bu gezenim boldımıka?” (s. 170), “Menden ekin suvarmağı övrenersin” (s. 171), “İnanmasan hamyny göray” (s. 171), “Mün adam göterip bilmese men nenen götereyin” (s. 171), “Onun kazı boljagını men hem bilyardım” (s. 172).

Sonuç olarak Nasırlı, Nasreddin Hoca Efendi’nin bir münevver olduğunu ortaya koymakta ve onun fıkralarının önemini şöyle tanıtmaktadır: “Efendi, halkı baskıdan koruyup, halkın kederini çeken gamkeş... Efendi bütün bunları protesto ediyor. Bir taraftan halkın akıl ocağı, diğer taraftan da onun optimistlik nazar ile dünya bakan oğlu olarak güldürüyor, etmeye de haklı. O hiçbir zaman zorlukta kalmıyor. Bu ise halka kendi geleceği için büyük bir ümit ruhu veriyor” (Ependi, 1941: 7).

Kaynakça

Aşirov, T. (2017a). “Sovyet İhtilali Üzerine Çalışmalar: Garaş Han Oğlu Yomudskiy Örneği”. 100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2017. s. 295-308.

Aşirov, T. (2017b). Sovyetler Birliğinin İlk Yıllarında Türkmenistan’da Dil - Şive Tartışmaları (I. Kaynaklar). Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 5-11.

Aşirov, T. (2018). “Türkmen Dilinin Terminolojik Problemleri Üzerine Araştırmalar: M. Geldiyev Örneği (1889-1931)”. Zeitschrift für die Welt der Türken (ZfWT). vol 10, No. 3 (2018) 85-97.

Ependi, (1941). haz. Y. Nasırlı. Aşgabat: Türkmen dövletneşr.

Nasırlı, Y. (1937). Şorta Sözler. Aşgabat: Türkmenneşir.

Nasreddin: Efendi’nin görünleri. (1914/1913). ter. A.Aliyev. 1.çap. Aşgabat.

Türkmen Diliniñ Orfografik Sözlüğü (1957). haz. Komisyon. Aşgabat.